

Uppföljning av diskriminerings- och kränkingsärenden, 2018 Förskoleförvaltningen

Upprättad
Datum: 2019-03-11
Version: 1.0
Ansvarig: Ana Maria Deliv
Förvaltning: Förskoleförvaltningen
Enhet: Utvärderings- och myndighetsenheten

Innehållsförteckning

Inledning	3
Skyldigheten att anmäla, utreda och vidta åtgärder vid misstanke om diskriminering eller annan kränkande behandling	3
Antalet anmälningar och anmälningarnas art.....	4
Vårdnadshavarnas och personalens anmälningsbenägenhet	5
Barnen som utsätts.....	5
Konstaterade kränkningar	6
Utbildningsområdenas utveckling	6
Skyldighet att upprätta plan mot kränkande behandling och att dokumentera aktiva åtgärder mot diskriminering	7
Sammanfattning	8
Bilaga 1	10
Bilaga 2 Sammanställning tabell	12

Inledning

Sedan 2014 har Förskoleförvaltningen på uppdrag av förskole nämnden sammanställt och analyserat förskolornas anmälningar av diskriminering eller annan kränkande behandling samt med plan mot diskriminering och kränkande behandling. Sedan 2017 sker rapportering till nämnd en gång på hösten muntligt och en gång på våren skriftligt. Den rättsliga regleringen av förskolornas arbete mot diskriminering och annan kränkande behandling redovisas i denna rapports bilaga 1 och återfinns i skollagens 6:e kapitel samt i diskrimineringslagen.

Rapportens syfte är att ge nämnden en övergripande bild av arbetet mot diskriminering och kränkande behandling samt att öka kunskapen om förvaltningens arbete så att diskriminering och annan kränkande behandling motverkas. En förskola fri från diskriminering och annan kränkande behandling är en förutsättning för att, genom förskolans verksamhet, förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

Skyldigheten att anmäla, utreda och vidta åtgärder vid misstanke om diskriminering eller annan kränkande behandling

Processen för det åtgärdande arbetet regleras i skollagens 6:e kapitel. Den innebär att när misstanke om att ett barn blivit utsatt för diskriminering eller annan kränkande behandling ska detta utredas och skäliga åtgärder ska vidtas. Det är varje medarbetares ansvar att, när de får signal om att något barn kan ha utsatts för diskriminering eller annan kränkande behandling, anmäla detta till förskolechef. Förskolechefen ansvarar i sin tur för att anmäla händelsen till huvudmannen, samt att på delegation från nämnden utreda händelsen och vidta skäliga åtgärder. Det är främst information från dessa anmälningar och utredningar som utgör underlag i denna del av rapporten. Underlagen består också av klagomålsärenden som bedömts borde ha föranlett anmälan om diskriminering och annan kränkande behandling.

Förskoleförvaltningen bidrar i sin tur centralt med olika typer av stödinsatser. Under 2018 har förvaltningen genomfört utbildningsinsatser riktade till samtliga omkring 130 biträdande förskolechefer kring utredning av klagomål samt diskriminering och kränkande behandling. Med anledning av förändringarna i diskrimineringslagen och med syfte att ge ett ändamålsenligt stöd har även nya blanketter för anmälan och utredning tagits i bruk från och med 2018. Syftet med de nya blanketterna har bland annat varit att informationen som lämnas i anmälan till förskolechef, anmälan till huvudman och utredning ska bli mer lika mellan förskoleenheterna. Ett annat syfte är att all hantering av misstänkta fall av diskriminering och annan kränkande behandling ska hanteras så bra som möjligt.

Förvaltningen har också anordnat workshops om plan mot kränkande behandling och dokumentation av aktiva åtgärder mot diskriminering. Dessa workshops fortsätter under 2019 och totalt har omkring 150 medarbetare ur

samtliga personalkategorier som arbetar i barngrupp deltagit eller anmält sig. Fokus ligger på det förebyggande och främjande arbetet och analys av verksamheten utifrån diskrimineringsgrunderna. Utbildningsinsatser och övrigt stödmaterial bedöms ha bidragit till ökningen av antalet ärenden om diskriminering och kränkande behandling.

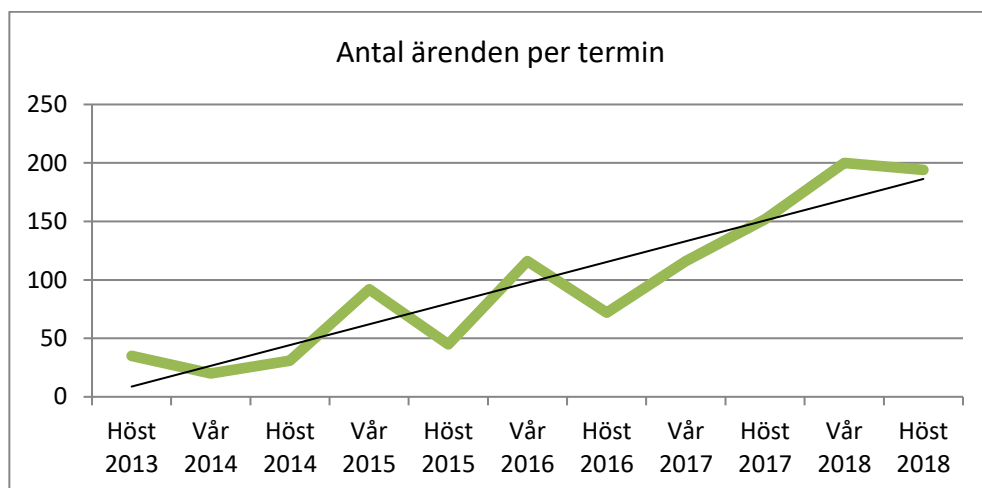
Antalet anmälningar och anmälningarnas art

Sedan 2013 har antalet anmälningar om diskriminering och kränkande behandling ökat för varje år. Under 2018 inkom totalt 305 anmälningar vilket innebär en ökning med drygt 45 %. Därutöver har totalt 87 klagomål bedömts borde ha lett till anmälan om diskriminering och kränkande behandling och kan beskrivas som en del av mörkertalet. Andelen klagomål som efter granskning bedömts borde ha lett till anmälan om diskriminering och annan kränkande behandling har minskat sedan 2016, från 40 % 2016 till 23 % 2018. Det kan vara en indikation på att förskolornas hantering av diskriminering eller annan kränkande behandling har förbättrats.

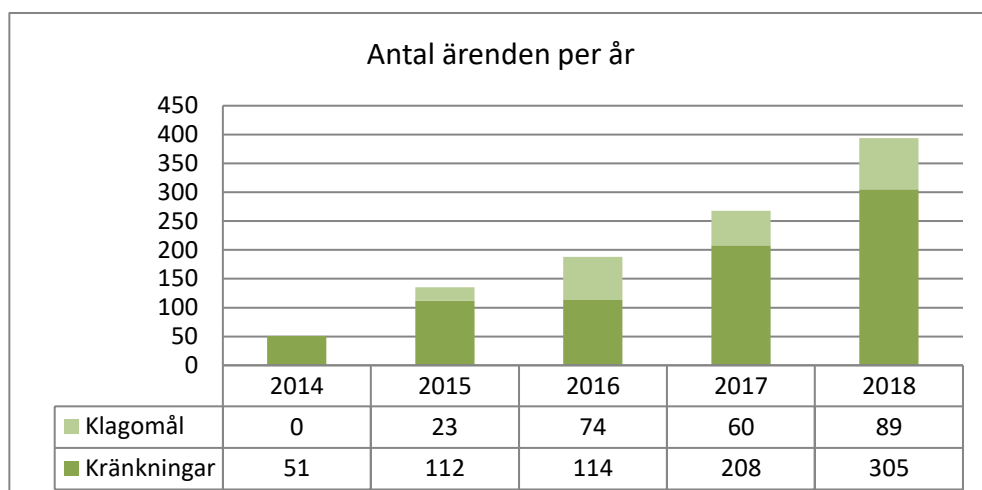
Ibland annat kvalitetsdialoger under tidigare år har förskolechefer framhållit flera faktorer som kan ha bidragit till ökningen. Utöver utbildning och förtydligad process för anmälning och utredning lyfts tillit mellan kollegor fram. Omorganisationen med införande av biträdande förskolechefer har beskrivits som positiv. Kontinuitet i arbetsgruppen, med nära ledarskap och tydlig och väl känd ansvarsfördelning kan beskrivas som centrala framgångsfaktorer i det åtgärdande arbetet vid misstanke om diskriminering eller annan kränkande behandling. Dessa antaganden är fortfarande giltiga under 2018.

Under 2015 och 2016 har förvaltningen kunnat se en säsongsvariation med fler registrerade anmälningar på våren än på hösten. Det är en variation som bröts under 2017 men återkom 2018, med marginellt färre anmälningar på hösten 2018 än på våren 2018.

Säsongsvariationen är med största sannolikhet ett resultat av flera samverkande faktorer där variationen av barnens ålder, hur länge de gått på förskolan, antalet inskrivna barn, ökad arbetsbelastning och semester kan vara centrala. Säsongsvariationen kan också ha haft mer tillfälliga anledningar så som utbildningsinsatser och omorganisationer. Slutsatser kring de bakomliggande faktorerna till säsongsvariationen bör göras med stor försiktighet.

Figur 1 I statistiken ingår upprättade anmälningar om diskriminering och kränkande behandling samt klagomål som bedömts innehålla uppgifter som borde föranlett anmälan om diskriminering och kränkande behandling men har hanterats enligt klagomålsrutinen.

Figur 2 I statistiken ingår upprättade anmälningar om diskriminering och kränkande behandling samt klagomål som bedömts innehålla uppgifter som borde föranlett anmälan om diskriminering och kränkande behandling men har hanterats enligt klagomålsrutinen.

Vårdnadshavarnas och personalens anmälningsbenägenhet

När förskolan får en signal om att någon kan ha blivit utsatt för diskriminering eller kränkande behandling ska anmälan upprättas. Sedan 2016 har det i omkring hälften av fallen (138 stycken 2018) varit en anhörig till barnet som gett sådan signal och något färre antal där personal gett signalen (123 stycken 2018).

I 105 av anmälningarna saknas uppgift om titel på den som tar emot och upprättar anmälan men vanligast förekommande är att biträdande förskolechef upprättar anmälan (62 stycken 2018). Samtliga yrkeskategorier som arbetar i barngrupp upprättar anmälan om diskriminering och kränkande behandling.

Barnen som utsätts

Under de tre senaste åren har en majoritet av anmälningarna om diskriminering och kränkande behandling rört händelser där pojkar misstänks ha blivit utsatta men skillnaderna är inte stora. 2018 rörde 146 ärenden pojkar och 132 ärenden flickor. Under de tre senaste åren anmäldes fler händelser där pojkar

misstänktes vara utsatta för diskriminering eller annan kränkande behandling än händelser där flickor misstänktes vara utsatta. Det kan hänga samman med vilken typ av kränkningar som anmäls och som bedöms som allvarliga nog att leda till anmälan.

Det är vanligare att fysiska kränkningar så som slag, knuffar och sparkar anmäls vilket skulle kunna innebära att kränkningar som pojkar utsätts för anmäls i högre utsträckning än kränkningar flickor utsätts för. Ett sådant antagande kan få stöd, till exempel från Gun-Marie Frånberg på Umeås universitet som i antologin ”*Kränkningar i skolan – analys av problem och lösningar*”¹ menar att flickor oftare utsätts för social mobbing än pojkar och att den typen av kränkning tenderar att osynliggöras. Det ska poängteras att studierna är genomförda i skolan men kan vara värda att beakta givet det statistiska utfallet.

Från och med 2018 får varje förskolechef, inom ramen för sin utredning, fylla i vad händelsen utreds som. Av de 305 anmälningarna utreddes 289 stycken som kränkande behandling, 12 som sexuella trakasserier, 2 som trakasserier² och 2 som diskriminering³.

Av de 305 anmälningar som utreddes var det i 197 fall en personal som misstänktes. Det är ett stort antal av anmälningarna där yrkestiteln är okänd (78 stycken av de där kränkingsanmälan upprättats) men av de där yrkestitel uppgetts var 54 stycken barnskötare och 45 är förskollärare. Av de 12 fallen av misstanke om sexuella trakasserier var personal misstänkta i 7 fall varav inget konstaterades som sexuella trakasserier.

Konstaterade kränkningar

Från och med 2018 har de nya anmälningsblanketterna underlättat framtagande av statistik rörande konstaterade kränkningar. Av de 305 anmälningar om diskriminering och kränkande behandling var 102 konstaterade kränkningar varav 57 rörde personal mot barn och 45 rörde barn mot barn. Konstaterade kränkningar är jämt fördelade mellan såväl utbildningsområden som mellan personalkategorierna barnskötare och förskollärare. Av de konstaterade kränkningarna var 50 pojkar och 49 flickor utsatta (3 saknade uppgift om kön). Av de konstaterade kränkningarna är det främst personal som ger signal om uppträdande som kan innebära diskriminering eller kränkande behandling.

Utbildningsområdenas utveckling

Under 2018 har antalet anmälningar ökat inom samtliga utbildningsområden men i norr, söder och väster planar antalet anmälningar ut medan antalet ökar kraftigt i innerstaden och i öster.

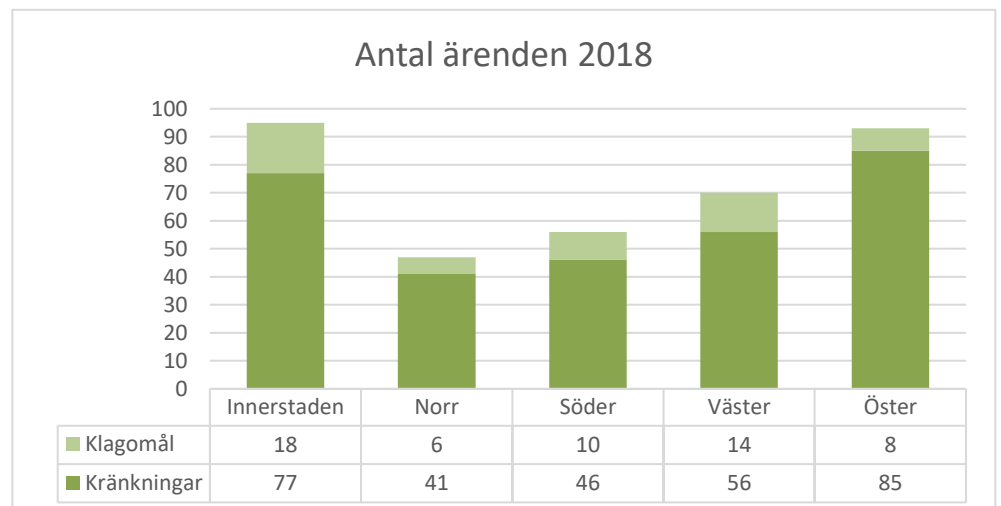
¹ <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:679916/FULLTEXT01.pdf>

² Ett uppträdande som kränker ett barns värdighet med koppling till någon av de sju diskrimineringsgrunderna.

³ Att direkt eller indirekt missgynna någon med koppling till någon av de sju diskrimineringsgrunderna.

Utbildningsområde	2016	2017	2018
Innerstaden	30	39	77
Norr	16	37	41
Söder	18	42	46
Väster	20	49	56
Öster	30	41	85
Totalsumma	114	208	303

Under 2017 har antalet anmälningar ökat inom samtliga utbildningsområden. Samtliga utbildningsområden minskar andelen ärenden som felaktigt hanterats som klagomål det så kallade mörkertalet minskar andelsmässigt. Minst andel 2018 hade utbildningsområde öster och störst andel hade utbildningsområde innerstaden.

Skyldighet att upprätta plan mot kränkande behandling och att dokumentera aktiva åtgärder mot diskriminering

2017 förändrades diskrimineringslagen vilket bland annat innebär att varje förskola ska dokumentera aktiva åtgärder mot diskriminering löpande. Skollagens 6:e kapitel innebär att varje förskola ska ta fram en plan mot kränkande behandling. I samband med detta tog förvaltningen fram en mall för plan mot diskriminering och kränkande behandling. Vid 2018 års utgång hade 85 % av de förskolor som funnits under året registrerat en plan mot kränkande behandling och dokumentation av aktiva åtgärder mot diskriminering i det kommunala ärendehanteringssystemet.

Under 2017 och 2018 har 25 slumpmässigt utvalda förskolors planer mot diskriminering och kränkande behandling granskats vardera år. Granskningarna har gjorts utifrån en checklista baserad på skollagens 6:e kapitel och diskrimineringslagen. Enligt skollagens 6:e kapitel ska en plan mot kränkande behandling innehålla uppföljning, kartläggning och analys, mål och åtgärder, dokumenterad delaktighet samt dokumenterade rutiner för det åtgärdande arbetet. Enligt diskrimineringslagen ska dokumentation av aktiva åtgärder mot

diskriminering innehålla kartläggning och analys samt mål och åtgärder av samtliga diskrimineringsgrunder, dokumenterad delaktighet, dokumenterade rutiner för det åtgärdande arbetet och för arbetet mot sexuella trakasserier.

Stickprovskontrollen 2018 visar att det skett en påtaglig förbättring sedan 2017. Då uppfyllde 5 av 25 planer samtliga lagkrav medan 16 av 25 gjorde det 2018. Kontrollen visar också att det blir bättre inom, i stort sett, alla områden. Störst framsteg har gjort när det gäller dokumentation av rutiner för det åtgärdande arbetet. Stickprovskontrollen indikerar också tydliga framsteg inom kartläggning, analys och framtagande av mål och åtgärder kopplat till diskriminering. 15 av 16 planer som uppfyller samtliga lagkrav har använt de förvaltningsgemensamma mallarna vilka förefaller ha bidragit till förbättringen.

Sammanfattning

Antalet anmälningar fortsätter att öka stadig. Den slutsats förvaltningen drar är att ökningen fortfarande kan förklaras av att fler händelser anmäls, det vill säga att mörkertalet minskar.

De främsta anledningarna till den generella ökningen beskrivs av förskolechefer i bland annat kvalitetsdialoger vara kontinuitet i arbetsgruppen, nära ledarskap och tydlig ansvarsfördelning i samband med organisationsutvecklingen 2016. I kombination med utbildningsinsatser och ett särskilt fokus på anmälan om diskriminering och annan kränkande behandling i ledningsgrupperna kan det antas bidra till ökningen.

I flera år har det förekommit en säsongsvariation som inneburit fler anmälningar på våren än på hösten. Under 2017 upphörde den och under 2018 är den marginell. Slutsatser kring orsakerna bakom säsongsvariationen bör göras med största försiktighet men det kan finnas ett samband mellan till exempel ökad arbetsbelastning på grund av fler barn i förskolan och ett ökat antal anmälningar om diskriminering och annan kränkande behandling då säsongsvariationen återkommer under 2018.

I en majoritet av anmälningarna är det en anhörig som signalerat och en biträdande förskolechef som upprättat anmälan. Det är fler pojkar än flickor som misstänks ha utsatts i de ärenden som upprättats och fysiska kränkningar är vanligare än verbala. Händelser som utgör någon form av diskriminering förekommer i stort sett inte i anmälningarna. I knappt två tredjedelar av fallen är det en personal som misstänkts ha utsatt ett barn för diskriminering eller kränkande behandling och av dessa var flest barnskötare och förskollärare (mörkertalet är stort avseende titel).

Av de 305 ärendena konstaterades omkring en tredjedel utgöra diskriminering eller kränkande behandling. Utbildningsområdenas hantering av signaler om kränkande behandling förefaller förbättras och mörkertalet avseende ärenden som hanterats som klagomål trots att det finns uppgifter som indikerar att kränkingsanmälan borde upprättats har sjunkit och ligger nu på mellan 10–20 %.

Det förebyggande och främjande arbetet mot diskriminering och kränkande behandling genom plan och dokumentation blir bättre, visar stickprovskontrollen. Det är 85 % av förskolorna som har registrerad plan för 2018. Förvaltningens utbildningsinsatser rörande det förebyggande och främjande arbetet fortsätter under 2019.

Bilaga 1

Rättslig reglering

Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling regleras i två lagar, 6 kap skollagen och diskrimineringslagen. Enligt 1 kap. 4 § diskrimineringslagen avses med diskriminering

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringsätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, viss funktionsnedsättning, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringsättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
3. bristande tillgänglighet: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till
 - de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
 - varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
 - andra omständigheter av betydelse,
4. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
5. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet,
6. instruktioner att diskriminera: order eller instruktioner att diskriminera någon på ett sätt som avses i 1–5 och som lämnas åt någon som står i lydnads- eller beroendeförhållande till den som lämnar ordern eller instruktionen eller som gentemot denna åtagit sig att fullgöra ett uppdrag. Lag (2014:958).

Enligt 6 kap 3 § skollagen avses med kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Enligt 6 kap 8 § skollagen (2010:800) ska huvudmannen se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever.

Från och med första januari 2017 ändras diskrimineringslagens vilket innebär att utbildningsanordnaren, enligt 3 kap. 2 § diskrimineringslagen (2016:828) ska bedriva ett arbete med aktiva åtgärder. Föreliggande rapport avser dock ärenden under tiden för den gamla lagstiftningen. Enligt den, 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567), ska huvudmannen varje år upprätta en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att dels främja lika rättigheter och möjligheter för de barn, elever eller studenter som deltar i eller söker till verksamheten, oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning, dels förebygga och förhindra trakasserier.

Enligt 6 kap 9 § skollagen och 2 kap 5 § diskrimineringslagen råder förbud för personal inom förskolan att utsätta ett barn för kränkande behandling eller diskriminering. Enligt 6 kap. 10 skollagen och 2 kap. 7 § diskrimineringslagen är en huvudman som får kännedom om att ett barn eller en elev som deltar i eller söker till verksamheten anser sig ha blivit utsatt för trakasserier, sexuella trakasserier eller kränkande behandling i samband med verksamheten, skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna trakasserierna eller kränkningarna. Enligt 6 kap 10 § skollagen är lärare, förskollärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten, skyldig att anmäla detta till förskolechefen eller rektorn. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Anmälningsskyldigheten gäller på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen.

Bilaga 2 Sammanställning tabell

Sammanställning	2015	2016	2017	2018
Totalt	137	177	268	392
Varav kränkingsärenden	112	114	208	305
Varav klagomålsärenden	23	74	60	87
Varav konstaterade kränkningar	l.u	l.u	l.u	102
Signal given av:				
Anhörig	75	125	165	225
Personal	41	29	94	123
Annan	21	23	9	44
Anmälan upprättad av:				
Barnskötare	l.u	l.u	l.u	37
Förskollärare	l.u	l.u	l.u	29
Förste förskollärare	l.u	l.u	l.u	22
Bitr. Förskolechef	l.u	l.u	l.u	62
Pedagog	l.u	l.u	l.u	11
Förskolechef	l.u	l.u	l.u	27
Övriga/ okänt	l.u	l.u	l.u	204
Aktör				
Personal	98	101	163	216
Annat barn	37	65	91	163
Övriga	3	11	14	13
Aktör (yrkestitel)				
Barnskötare	l.u	l.u	l.u	56
Förskollärare	l.u	l.u	l.u	45
Pedagog	l.u	l.u	l.u	10
Övriga	l.u	l.u	l.u	3
Okänt	l.u	l.u	l.u	173
Kön				
Pojke	57	75	135	191
Flicka	32	74	90	161
Kön okänt	48	28	43	40
Typ av kränkning				
Fysisk	67	109	162	271
Verbal	43	41	62	110
Diskriminering	0	0	15	16